

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2022)

7ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

Εθισμός και ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Σφέτσος Χαράλαμπος

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χαράλαμπος Σ. (2023). Εθισμός και ασφάλεια στο Διαδίκτυο. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 0017-0030. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/5722>

Εθισμός και ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Σφέτσος Χαράλαμπος

c.sfetsos@hellenicpolice.gr

Αξιωματικός Ελληνικής Αστυνομίας - Κοινωνικός Λειτουργός

Περίληψη

Το Διαδίκτυο στις ημέρες μας αναμφίβολα συναρτάται με ένα αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας. Το χρησιμοποιούμε ευρέως για την επικοινωνία, την ενημέρωση και την ψυχαγωγία μας, ενώ η πρόσφατη πανδημία του covid-2019 ανέδειξε στο ευρύ κοινό και την καταλυτική συνεισφορά του μέσου στη διδασκαλία και στη μάθηση όλων των ηλικιακών ομάδων, ακόμα και των μικρών μαθητών του Δημοτικού. Στο Διαδίκτυο λοιπόν, μέσα σε λίγα μόνο λεπτά ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να βρεθεί σε ένα πραγματικά απέραντο εικονικό χώρο γεμάτο ενδιαφέρουσες πληροφορίες και ελκυστικές δραστηριότητες. Ωστόσο, ο αχανής αυτός ιδεατός κόσμος δεν είναι πάντοτε και τόσο ασφαλής ενώ όλο και συχνότερα γινόμαστε δέκτες μηνυμάτων που αφορούν χρήστες, ιδίως νέους, οι οποίοι αδυνατώντας να ελέγξουν την ορθή χρήση του Διαδικτύου σπαταλούν πολλές ώρες καθημερινά μπροστά σε μια οθόνη υπολογιστή με σοβαρές επακόλουθες επιπτώσεις. Οι κίνδυνοι που απορρέουν από τον εθισμό αλλά και την αλόγιστη χρήση του διαδικτύου προκύπτουν και ερευνητικά ενώ στο πλαίσιο της παρούσας συγγραφής παρουσιάζονται και τρεις ενδεικτικές μελέτες περίπτωσης με θύματα ανηλίκους οι οποίες συνέβησαν στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας. Παράλληλα εξετάζοντας τη θυματοποίηση των ανηλίκων που δύναται να προέλθει από τον εθισμό των παιδιών στο διαδίκτυο αλλά και γενικότερα τους κινδύνους που απορρέουν από αυτό παρατίθενται ενδεικτικοί τρόποι παρέμβασης αλλά και χρηστικές συμβουλές προς τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς αλλά και τα ίδια τα παιδιά ώστε μέσω της ενημέρωσης να περιοριστεί η έκταση του φαινομένου.

Λέξεις κλειδιά: Εθισμός, Ασφάλεια, Διαδίκτυο

Εισαγωγή

Ο εθισμός στο Διαδίκτυο αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο το οποίο έχει πολλαπλές διαστάσεις (ιατρική, κοινωνιολογική, οικονομική, ηθική, παραβατική, εγκληματολογική, επαγγελματική κ.ά.) ενώ δύναται να εκδηλωθεί και με ποικίλες μορφές όπως ο καθημερινός διαδικτυακός τζόγος, οι συνεχείς διαδικτυακές αγορές, η διαρκής περιήγηση σε ιστοσελίδες, η συμμετοχή σε διαδικτυακά παιχνίδια, η αναζήτηση ιστοσελίδων διαδικτυακού sex από ενήλικες, η αναζήτηση διαδικτυακών σχέσεων σε σελίδες κοινωνικής δικτύωσης κ.τ.λ.. Γενικότερα ο *εθισμός στο Διαδίκτυο* ως όρος είναι ακόμα αμφιλεγόμενος και εγείρει προβληματισμούς στην επιστημονική κοινότητα (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου, χ.η.). Ταυτόχρονα οι μορφές του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι ποικίλες και δύναται να ταξινομηθούν σε δυο μεγάλες κατηγορίες: σε αυτές που ο υπολογιστής ή το κινητό μας αποτελεί τον στόχο του εγκλήματος (μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, κακόβουλο λογισμικό και παρεμπόδιση στη λειτουργία υπολογιστών) και σε αυτές που ο υπολογιστής είναι το εργαλείο διάπραξης του εγκλήματος με στόχο άλλον ή άλλους υπολογιστές όπως η παιδική πορνογραφία, η παραβίαση προσωπικών δεδομένων, οι απάτες κ.τ.λ. (Παναγιωτακόπουλος, 2018).

Στο πλαίσιο της παρούσας συγγραφής είναι αδύνατο να αναλυθούν και να περιγράψουν όλες οι διαστάσεις και οι μορφές εθισμού ή όλοι οι κίνδυνοι οι οποίοι ανακύπτουν στο Διαδίκτυο. Για το σκοπό αυτό θα επιχειρηθεί μια κοινωνιολογική προσέγγιση του φαινομένου επικεντρωμένη κυρίως στους νέους ενώ για την πληρέστερη κατανόηση των ζητημάτων θα αναφερθούν επίκαιρα ερευνητικά στοιχεία αλλά και ορισμένα πρόσφατα πραγματικά περιστατικά με κακόβουλη προσέγγιση ανηλικών μέσω του Διαδικτύου αποσκοπώντας να επιδείξουν στον αναγνώστη ότι ο εθισμός και οι κίνδυνοι στο Διαδίκτυο δεν είναι ένα ακόμα κοινωνικό πρόβλημα το οποίο συμβαίνει μακριά από εμάς, αλλά μια σύγχρονη πραγματικότητα η οποία μας αφορά όλους άμεσα. Καταλήγοντας θα αναφερθούν και ορισμένοι τρόποι παρέμβασης τόσο σε ατομικό όσο και σε θεσμικό επίπεδο για την καλύτερη διαχείριση των φαινομένων.

Διαδίκτυο ένας καινούργιος κόσμος

Το Διαδίκτυο είναι ένας καινούργιος κόσμος και για πολλούς πρωτόγνωρος που προσφέρει στο χρήστη διαδραστικότητα, έντονη εναλλαγή εικόνων, πληροφοριών και συναισθημάτων. Πρόκειται για μια εικονική κοινωνία ή οποία όμως διαμορφώνεται παράλληλα με την πραγματικότητα ενώ η ασφάλεια του σπιτιού μας ή του γραφείου μας όπου βρίσκεται ο υπολογιστής μας ίσως δεν μας βοηθά να αντιληφθούμε την όποια απειλή μπορεί να ανακύψει καθώς ο κίνδυνος δεν είναι άμεσα ορατός (Ελληνική Αστυνομία, χ.η.). Η τεχνολογία πραγματικά μας έχει δώσει τη δυνατότητα να πραγματοποιούμε από πολύ απλές, καθημερινές ανάγκες μέχρι και σοβαρές λειτουργίες μας αποκλειστικά μέσω του Διαδικτύου. Για παράδειγμα στο Διαδίκτυο μπορούμε να κάνουμε αναρίθμητα χρήσιμα και ενδιαφέροντα πράγματα όπως να αγοράζουμε αντικείμενα, να βρίσκουμε εύκολα και γρήγορα πληροφορίες, να επικοινωνούμε με φίλους, να διαβάζουμε ειδήσεις από όλο το κόσμο, να κλείνουμε εισιτήρια, να βρίσκουμε ιστοσελίδες που σχετίζονται με τα χόμπι μας και τα ενδιαφέροντά μας, να συμμετέχουμε σε on line παιχνίδια, να ακούμε μουσική, να βλέπουμε ταινίες, να δημιουργήσουμε ακόμα και τη δική μας ιστοσελίδα.

Αλλά ας δούμε τη δυναμική και την ελκυστικότητα του Διαδικτύου με αριθμούς. Με μια απλή αναζήτηση σε ένα πρόγραμμα περιήγησης στο Διαδίκτυο παρατηρούμε ότι το έτος 2021 σε ένα μόλις λεπτό στο Διαδίκτυο πραγματοποιούνταν περίπου 700.000 αναρτήσεις στο Instagram, 1.400.000 scrolling στο Facebook, 198.000.000 αποστολές emails, 69.000.000 αποστολές μηνυμάτων στο messenger, στέλνονταν 200.000 tweets, χρήστες κατέβαζαν 415.000 εφαρμογές ενώ πραγματοποιούνταν και συναλλαγές 1.600.000 δολαρίων περίπου (www.bondhighplus.com). Οι αριθμοί αυτοί είναι πραγματικά εντυπωσιακοί ενώ ερευνητικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σύγκριση των εν λόγω αριθμητικών στοιχείων με αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία των προηγούμενων ετών.

Πέρα όμως από τα εν λόγω αριθμητικά δεδομένα πρέπει να γίνει κατανοητό σε όλους μας ότι σε ένα λεπτό στο Διαδίκτυο πραγματοποιούνται και πάρα πολλές υποκλοπές στοιχείων ταυτότητας, σε ένα μόλις λεπτό στο Διαδίκτυο πραγματοποιούνται και πάρα πολλές νέες μολύνσεις από κακόβουλα λογισμικά, σε ένα μόλις λεπτό στο Διαδίκτυο πραγματοποιούνται και πολυάριθμες διαδικτυακές απάτες, σε ένα λεπτό στο Διαδίκτυο διακινείται υλικό παιδικής πορνογραφίας κ.τ.λ. Άρα, συνοψίζοντας την ενότητα αυτή μπορούμε να ισχυριστούμε βάσιμα ότι το Διαδίκτυο είναι πραγματικά ένας παράδεισος επικοινωνίας και διασκέδασης, αποτελώντας ένα νέο κόσμο, ανοικτό σε όλους... και στους «καλούς» αλλά και στους «κακούς».

Άλλωστε πλέον κάθε σπιτί έχει έναν υπολογιστή ή και περισσότερους, αλλά ακόμα και εάν ένα σπιτί δεν έχει καν υπολογιστή η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας έχει φέρει τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και όλο το Διαδίκτυο μέσα στη τσέπη μας. Τα smartphones μας

δίνουν τη δυνατότητα πραγματοποίησης πάρα πολλών λειτουργιών, άμεσα και χωρίς κόστος από την πολυθρόνα του σπιτιού μας ή από την καφετέρια που πίνουμε τον καφέ μας. Άρα το Διαδίκτυο είναι παντού όπως και τα προβλήματα που ανακύπτουν με την αλόγιστη ή κακή χρήση του.

Επειδή όμως αναφερόμαστε στη χρήση του Διαδικτύου πρέπει να έχουμε κατά νου ότι το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται κατά κόρον από νέους και παιδιά. Σύμφωνα με έρευνα του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις» για το Διαδίκτυο στην Ελλάδα που παρουσιάστηκε το Μάιο του 2020 προέκυψε ότι ποσοστό μεγαλύτερο από το 98% των ατόμων ηλικίας από 15-24 ετών χρησιμοποιεί σήμερα στη χώρα μας το Διαδίκτυο. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο από κάθε άλλη ηλικιακή ομάδα ενηλίκων που παρουσιάζεται στην έρευνα (Δεμερτζής, Τσέκερης, 2020). Επομένως το Διαδίκτυο είναι παντού, τα προβλήματα που ανακύπτουν από την αλόγιστη ή κακή χρήση του είναι επίσης παντού και οι νέοι είναι στο Διαδίκτυο.

Εθισμός και ασφάλεια στο Διαδίκτυο

Ο εθισμός στο Διαδίκτυο και η διάσταση κουλτούρας που απορρέει

Ο εθισμός στο Διαδίκτυο είναι μια σχετικά νέα μορφή εξάρτησης. Αναφέρεται στη περίπτωση όπου το Διαδίκτυο αποκτά μεγαλύτερη σημασία και προτεραιότητα στη ζωή από τους φίλους, την οικογένεια και την εργασία, κυριαρχεί δηλαδή στη καθημερινότητα του εξαρτημένου ατόμου και είναι ένα στοιχείο που δεν θέλει να αποχωριστεί. Έχουν αναφερθεί αρκετές περιπτώσεις παιδιών και εφήβων που δαπανούν υπερβολικά πολλές ώρες μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή παίζοντας ηλεκτρονικά - διαδικτυακά παιχνίδια, μιλώντας διαδικτυακά σε δωμάτια επικοινωνίας ή σε σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, ενώ ξεχνούν ή παραμελούν άλλες σημαντικές τους δραστηριότητες. Το θέμα βέβαια του εθισμού στο Διαδίκτυο δεν είναι τόσο ρηχό, αφορώντας αποκλειστικά τη σπατάλη του ελεύθερου χρόνου από το εξαρτημένο άτομο με τη συνεχή ενασχόληση του με αυτό, αλλά ως μέσο έχει την ικανότητα και τη δυναμική να καλύψει συγκεκριμένες ψυχολογικές ανάγκες. Ένα από τα χαρακτηριστικά του Διαδικτύου είναι ότι μας δίνει τη δυνατότητα να προβάλλουμε μια επιθυμητή και όχι την πραγματική εικόνα του εαυτού μας, χωρίς να έχουμε περιορισμούς και συνέπειες ενώ η εξάρτηση από αυτό μπορεί να είναι και το αποτέλεσμα άλλων ψυχικών διαταραχών όπως κατάθλιψη αγχώδεις διαταραχές, διαταραχές προσωπικότητας και κοινωνική φοβία. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου, χ.η.).

Ο εθισμός στο Διαδίκτυο όπως και κάθε εθισμός έχει πολλαπλές διαστάσεις. Εστιάζοντας στην κοινωνιολογική διάστασή του, θα λέγαμε ότι επιφέρει μια ριζική αλλαγή στον τρόπο που επικοινωνούν τα άτομα αλλά και ειδικότερα μια αλλαγή κουλτούρας αναφορικά με τις σχέσεις τους. Το Διαδίκτυο αναμφίβολα μας έφερε πιο κοντά στην επικοινωνία, εξανέμιση τις αποστάσεις μεταξύ μας, πολλαπλασίασε την ταχύτητα αλλά πρακτικά πολλές φορές μας αποξένωσε. Χαρακτηριστικά καθημερινά, απλά παραδείγματα αποτελούν μια ομάδα νέων σε μια καφετέρια οι οποίοι αντί να συνομιλούν, βρίσκονται γύρω από ένα τραπέζι σκυμμένοι πάνω στα κινητά τους ή η επίσκεψη συγγενών σε μια ηλικιωμένη όπου όλοι κάθονται στο ίδιο δωμάτιο και όλοι παίζουν με τα κινητά τους τηλέφωνα ενώ το ηλικιωμένο άτομο απλά παρευρίσκεται στο χώρο. Αλήθεια, ας αναλογιστούμε λίγο στην προσωπική μας ζωή, πόσες φορές ενώ βρισκόμασταν με μια παρέα σε ένα ωραίο μέρος, σε ένα ωραίο μαγαζί αντί να συνομιλούμε δια ζώσης με τα άτομα που έχουμε γύρω μας είμαστε σκυμμένοι στο κινητό μας...

Οι κίνδυνοι στο Διαδίκτυο

Το Διαδίκτυο παραμένει μια αχαρτογράφητη θάλασσα ακόμη ίσως και για τους ειδικούς. Οι σκοτεινές πλευρές του Διαδικτύου σίγουρα δεν αποτελούν κατάλληλο πεδίο για εξερεύνηση καθότι σε αυτές παραμονεύουν πολλαπλοί κίνδυνοι όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για όλους μας. Για παράδειγμα οι απάτες μέσω Διαδικτύου, ο σεξουαλικός εξαναγκασμός και εκβιασμός στο Διαδίκτυο - sextortion (www.fbi.gov 2022), η αποπλάνηση του ανηλικού στο Διαδίκτυο, δηλαδή η διαδικασία κατά την οποία παιδόφιλοι προσποιούμενοι ότι είναι έφηβοι, χρησιμοποιούν τα δωμάτια ανοιχτής επικοινωνίας (chat rooms), τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης και άλλους χώρους διαδικτυακής επικοινωνίας για να προσελκύσουν παιδιά με σκοπό να τα κακοποιήσουν - grooming (www.eliza.org.gr, 2022), η διακίνηση πορνογραφικού υλικού, το cyberbullying δηλαδή όταν κάποιος σε προσβάλλει επαναλαμβανόμενα και σε φοβίζει στο Διαδίκτυο (www.unicef.org, 2022), η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, τα κακόβουλα λογισμικά, η παραπληροφόρηση, η ανεπιθύμητη αλληλογραφία, τα βίαια ηλεκτρονικά παιχνίδια και ο ηλεκτρονικός τζογος αποτελούν ορισμένους μόνο από τους κινδύνους που κάποιος μπορεί να κληθεί να αντιμετωπίσει στο Διαδίκτυο.

Εστιάζοντας στην πορνογραφία ανηλικών παρατηρούμε ότι χιλιάδες υποθέσεις παιδικής πορνογραφίας έχουν εξιχνιαστεί στη χώρα μας έως σήμερα (Λαμπρόπουλος, 2011). Πρόκειται για ένα έγκλημα υψηλής προτεραιότητας στην εξιχνίαση και στην αποτροπή του, από τις αρχές όλων των κρατών παγκοσμίως. Χαρακτηριστικά από το 2004 έως το 2011 στη χώρα μας εξιχνιάστηκαν 700 περιπτώσεις παιδικής πορνογραφίας, δηλαδή περίπου 100 το χρόνο ή μια ανά τρεισήμισι μέρες. Αν αναλογιστούμε ότι η Ελλάδα είναι μια μικρή χώρα και ότι αυτός ήταν ο αριθμός των εμπλεκομένων που κατάφεραν οι δικαστικές μας αρχές να εντοπίσουν, άρα πιθανόν να υπάρχουν κι άλλοι οι οποίοι δεν εντοπίστηκαν, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το διαδικτυακό έγκλημα δεν περιορίζεται εύκολα από τα εθνικά σύνορα, επομένως δράστες που διαμένουν στο εξωτερικό μπορούν να ενεργήσουν και πέρα από τα σύνορα του κράτους διαμονής τους αντιλαμβανόμαστε ότι ο αριθμός των εν δυνάμει θυτών για όλους εμάς δεν είναι καθόλου αμελητέος. Αντιθέτως τα άτομα αυτά κυκλοφορούν διπλά μας, είναι ανάμεσα μας, είναι ίσως στο χώρο εργασίας μας ή στο χώρο κοινωνικών συναστροφών μας, ίσως ζούμε μαζί τους, τους μιλάμε ζωντανά, τους αγγίζουμε και πάλι δεν μπορούμε να τους αναγνωρίσουμε. Άρα λοιπόν, αφού στη καθημερινότητά μας δεν μπορούμε να τους διακρίνουμε, θα τους αντιληφθούμε μέσα σε ένα chat room; Πάρα πολύ δύσκολο εάν δεν είμαστε σωστά ενημερωμένοι και υποψιασμένοι.

Στο σημείο αυτό θα ήταν σκόπιμη και μια καθαρά γλωσσολογική παρένθεση. Στη χώρα μας έχει επικρατήσει δημοσιογραφικά αλλά και νομικά ο όρος «παιδική πορνογραφία» ή «πορνογραφία ανηλικών». Ως όρος σαφώς δεν είναι ο πλέον δόκιμος, αφού εκ των πραγμάτων τα παιδιά δεν πορνογραφούν. Θα ήταν βέλτιστο να χρησιμοποιούσαμε τον όρο σεξουαλική εκμετάλλευση - κακοποίηση ανηλικών. Άλλωστε διεθνώς αναγνωρισμένοι φορείς, όπως η Interpol, η Europol και η Unicef στις επίσημες αναφορές τους δεν χρησιμοποιούν τον όρο «child pornography» αλλά τον όρο «child sexual abuse material» ή «child sexual exploitation» (Interpol, 2016; Europol, 2022; Unicef, 2022).

Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Φινλανδία με τη συμμετοχή 5000 πολιτών, οι οποίοι είχαν παρακολουθήσει υλικό παιδικής πορνογραφίας στο σκοτεινό Διαδίκτυο (dark web), το 70% των ερωτηθέντων παραδέχθηκε ότι η ενασχόλησή του με την παιδική πορνογραφία άρχισε πριν από τα 18 έτη ενώ το 40% δήλωσε ότι εκτέθηκε στο παράνομο οπτικό υλικό στην

αρχή της εφηβικής του ηλικίας, δηλαδή πριν από τα 13 χρόνια. Επίσης, το 50% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι αρχικά εντόπισε τυχαία στο Διαδίκτυο βίντεο και φωτογραφίες παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, ενώ θλιβερή και άκρως επικίνδυνη είναι η εγκληματολογική διάσταση των απόψεων των συμμετεχόντων στην έρευνα καθώς οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες, δυστυχώς, διατηρούν την ψευδαίσθηση ότι η παιδική πορνογραφία πρόκειται για ένα έγκλημα χωρίς θύματα (Καθημερινή, 2021).

Σε εθνικό επίπεδο κατά το σχολικό έτος 2021-2022 από το Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου πραγματοποιήθηκε πανελλαδική έρευνα, υπό την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, με τη συμμετοχή 5000 μαθητών ηλικίας από 12-18 ετών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πρακτική της ανταλλαγής πολύ προσωπικών φωτογραφιών (sexting) μεταξύ των εφήβων εμφανίζεται ιδιαίτερα διαδεδομένη καθώς ένα στα τέσσερα παιδιά δήλωσε ότι έχει δεχτεί προσωπικές φωτογραφίες κάποιου άλλου ατόμου, ενώ το 6% των ερωτηθέντων μαθητών παραδέχεται ότι έχει στείλει σε άλλους προσωπικές του φωτογραφίες. Το 34% των παιδιών δηλώνει ότι έχει συναντήσει μισαλλόδοξο λόγο στο Διαδίκτυο, ενώ ένα στα τέσσερα παιδιά δηλώνει ότι κάποια στιγμή στο Διαδίκτυο κάποιος το προσέγγισε με κακόβουλο σκοπό. Από αυτά μάλιστα το 3% έπιασε κουβέντα μαζί του για να δει τις προθέσεις του. Επίσης, παρά το γεγονός ότι τα παιδιά θεωρούν την αποκάλυψη των προσωπικών δεδομένων και την επαφή με αγνώστους ως τους δυο πιο μεγάλους κινδύνους στο Διαδίκτυο, την ίδια ώρα ένα στα δυο παιδιά συνομιλεί με αγνώστους και κάνει φίλους μέσω του Διαδικτύου (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου, 2022).

Ας αναλογιστούμε λοιπόν την ευθύνη που έχουμε ως γονείς ή εκπαιδευτικοί για το φαινόμενο αυτό, αφού από την έρευνα επιβεβαιώνεται ότι η διακίνηση των προσωπικών φωτογραφιών και η προσέγγιση των ανηλίκων για κακόβουλο σκοπό μέσα από το Διαδίκτυο δεν είναι ένα ακόμα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο λαμβάνει χώρα μακριά από εμάς και δεν μας αγγίζει. Το πρόβλημα είναι και εδώ, είναι και στη διπλανή μας πόρτα, εάν όχι και στη δική μας.

Πραγματικά περιστατικά

Για την πληρέστερη κατανόηση των θιγόμενων ζητημάτων και προκειμένου γίνει αντιληπτό ότι τα φαινόμενα του εθισμού στο Διαδίκτυο και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων αφορούν άμεσα όλους μας, καθότι θύτης ή θύμα μπορεί να είναι άτομα του περιβάλλοντός μας, ενδεικτικά παρατίθενται τρία πρόσφατα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνέβησαν σε περιοχές της Δυτικής Ελλάδας.

1^η Χαρακτηριστική Μελέτη Περίπτωσης

Αφορά τη σύλληψη 40χρονου σε αγροτική κωμόπολη για πορνογραφία ανηλίκων, προσέλευση παιδιών για γενετήσιους λόγους και πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων. Ο δράστης χρησιμοποιώντας διαφορετικά προφίλ σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης και προσποιούμενος σε κάποια από αυτά το αγόρι και σε άλλα το κορίτσι, συνομιλούσε με ανήλικα κορίτσια, τα οποία έπειθε να του αποστείλουν βίντεο και φωτογραφίες με άσεμνο περιεχόμενο. Σε έρευνα που ενήργησαν οι αστυνομικοί στην οικία του 40χρονου, βρήκαν και κατάσχασαν το κινητό του τηλέφωνο, το οποίο περιείχε περισσότερες από 500 φωτογραφίες πορνογραφικού περιεχομένου.

2^η Χαρακτηριστική Μελέτη Περίπτωσης

Αφορά τη σύλληψη 37χρονου σε προάστιο μεγάλης πόλης της Δυτικής Ελλάδας ο οποίος επί έξι και πλέον μήνες παρενοχλούσε 14χρονη στο Facebook και επιδίωκε συνάντηση μαζί της με σκοπό την διάπραξη ασελγών πράξεων. Ο δράστης κάποια στιγμή έγινε πιο πιεστικός με

αποτέλεσμα η 14χρονη να πραγματοποιήσει δυο απόπειρες αυτοκτονίας και να χρειαστεί πολυήμερη νοσηλεία. Παρόλα αυτά ο 37χρονος δεν αρκέστηκε μόνο στις διαδικτυακές προτροπές αλλά αφού η παθούσα βγήκε από το νοσοκομείο μετέβηκε στο προαύλιο του Γυμνασίου όπου φοιτούσε προσεγγίζοντάς την και κάνοντάς της προτάσεις που αφορούσαν ασελγείς πράξεις όπου και συνελήφθη.

3^η Χαρακτηριστική Μελέτη Περίπτωσης

Αφορά το σχηματισμό δικογραφίας σε βάρος 21χρονου για πορνογραφία ανηλίκων, διευκόλυνση προσβολών ανηλικότητας, πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων, προσέλευση παιδιών για γενετησίους λόγους. Ο δράστης γνώρισε μια 16χρονη μέσω εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης, συναντήθηκε μαζί της και εν συνεχεία την έπεισε να του αποστείλει γυμνές φωτογραφίες της και βίντεο. Στη συνέχεια παρέσυρε την ανήλικη να συμμετάσχει σε πορνογραφικές παραστάσεις μέσω live chat, στο οποίο συμμετείχαν κι άλλοι χρήστες του Διαδικτύου ή έστειλε σε αυτούς γυμνές φωτογραφίες της λαμβάνοντας ηλεκτρονικά χρηματικό αντίτιμο. Η πράξη καταγγέλθηκε από οικογενειακό πρόσωπο της ανήλικης και πέρα από τον 21χρονο εντοπιστήκαν και τα ηλεκτρονικά ίχνη αυτών που κατέβαλαν αντίτιμο μέσω προπληρωμένης κάρτας για να συμμετάσχουν σε πορνογραφική παράσταση με την ανήλικη.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί η πολύ αξιόλογη καμπάνια «SAY NO» της Europol για την ενημέρωση των πολιτών και ιδίως των νέων σχετικά με το φαινόμενο του σεξουαλικού εκβιασμού και του εξαναγκασμού των παιδιών μέσω του Διαδικτύου (Κυπριακή Αστυνομία, 2020).

Ας δούμε όμως και κάτι άλλο. Πέρα από την παιδική πορνογραφία, τα κακόβουλα λογισμικά ή την κλοπή στοιχείων ταυτότητας. Ας αναφερθούμε σε κάτι πιο απλό, πιο καθημερινό. Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο να αναρτούμε σε πραγματικό χρόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το που βρισκόμαστε ανά πάσα στιγμή, δηλαδή ότι είμαστε διακοπές ή ότι βρισκόμαστε με μια παρέα φίλων σε ένα μαγαζί κ.τ.λ. (check in). Οι εν λόγω πληροφορίες, όταν οι αναρτήσεις μας είναι δημόσιες ή περιλαμβάνουν και ονόματα φίλων μας τα οποία έχουμε κάνει “tag”, μπορεί να θεαθούν από πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων, αγνώστων σε εμάς, περισσότερων από όσους νομίζουμε. Βέβαια, προφανώς και το κάθε μέσο κοινωνικής δικτύωσης προσπαθεί να έχει ρυθμίσεις οι οποίες μπορούν να προστατεύουν τις φωτογραφίες και γενικότερα όλες τις πληροφορίες που αφορούν τους χρήστες του. Αυτό όμως πιθανόν να μη διασφαλίζει τον κάθε χρήστη, ενώ πρόσφατα η ίδια η πλατφόρμα Facebook παραδέχτηκε ότι 600.000.000 κωδικοί χρηστών της ήταν αποθηκευμένοι με μορφή μη κρυπτογραφημένη, με αποτέλεσμα να είναι προσβάσιμοι από 20.000 υπαλλήλους της εταιρίας (www.newsit.gr, 2019; www.protothema.gr, 2019).

Τρόποι παρέμβασης

Το πιο βασικό ίσως ερώτημα που απασχολεί τον καθένα από εμάς είναι το πώς μπορούμε να αντιληφθούμε ότι το παιδί μας είναι εθισμένο ή κινδυνεύει στο Διαδίκτυο και να παρέμβουμε ως πολιτεία (προληπτικά ή κατασταλτικά) ή ακόμα και ως άτομα απέναντι στα φαινόμενα του εθισμού και της αποπλάνησης ανηλίκων στο Διαδίκτυο. Εμπειρικά θεωρούμε ότι υπάρχουν σημάδια από τα οποία μπορούμε να λάβουμε το ερέθισμα ότι κάτι συμβαίνει στο παιδί μας. Τους προτεινόμενους τρόπους παρέμβασης μπορούμε να τους διαχωρίσουμε σε τρεις βασικές κατηγορίες: στους τεχνικούς τρόπους παρέμβασης (που αναφέρονται στα κατάλληλα λογισμικά), στους παιδαγωγικούς (που αφορούν τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών στην οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα) και σε άλλους πιο εξειδικευμένους τρόπους παρέμβασης που αφορούν κυρίως την πολιτεία (όπως τις υπηρεσίες δίωξης).

Σημάδια εθισμού στο Διαδίκτυο

Για να παρέμβουμε έγκαιρα απέναντι στον εθισμό στο Διαδίκτυο πρέπει να είμαστε σε θέση να αναγνωρίζουμε τα σημάδια του στη συμπεριφορά του παιδιού μας. Ως τέτοια σημάδια για το παιδί, αναφέρονται ενδεικτικά και επιγραμματικά τα εξής:

- θέλει να περνά όλο και περισσότερο χρόνο στο Διαδίκτυο,
- παραμελεί φίλους,
- αλλάζει τις συνήθειες διατροφής & ύπνου,
- μειώνεται η επίδοσή του στο σχολείο,
- ερίζει συχνά με τους γονείς – γίνεται ευέξαπτο,
- δεν λέει αλήθεια για το χρόνο παραμονής του στο Διαδίκτυο,
- νιώθει κενό, ανησυχία, άσχημη διάθεση ή ακόμα και επιθετικότητα όταν δεν είναι συνδεδεμένο στο Διαδίκτυο ή όταν κάποιος προσπαθεί να του περιορίσει το χρόνο σύνδεσης,
- νιώθει ενθουσιασμό, χαρά, ικανοποίηση μόνο όταν είναι συνδεδεμένο στο Διαδίκτυο, ενώ όταν δεν είναι σκέφτεται τις διαδικτυακές του δραστηριότητες (π.χ. παιχνίδια).

Τεχνικοί τρόποι παρέμβασης

Μέσω της προόδου της τεχνολογίας διαθέτουμε πλέον πολλά προγράμματα, συνεχώς εμπλουτιζόμενα, με τα όποια μπορούμε σε μεγάλο βαθμό να προστατευτούμε από τους κινδύνους που ανακύπτουν στο Διαδίκτυο. Πολλά από τα λογισμικά αυτά πωλούνταν στο εμπόριο ενώ αρκετά παρέχονται και δωρεάν. Πιο συγκεκριμένα, συστήματα φιλτραρίσματος και γονικού ελέγχου που καταγράφουν τις ιστοσελίδες που επισκέπτεται κάποιος, προειδοποιούν για ακατάλληλο περιεχόμενο ή και διακόπτουν πλήρως τη σύνδεση, μηχανές αναζήτησης για παιδιά που επιτρέπουν το άνοιγμα ορισμένων μόνο ιστοσελίδων, προγράμματα προστασίας από ιούς και τείχη προστασίας που αποτρέπουν την πρόσβαση τρίτων στον υπολογιστή μας, λογισμικά αντικατασκοπίας, ηλεκτρονικού ψαρέματος και φίλτρα για ενοχλητική αλληλογραφία αποτελούν ορισμένες μόνο από τις λύσεις που μπορούμε τεχνικά να εφαρμόσουμε ώστε να προστατέψουμε το παιδί μας κατά την περιήγησή του. (www.sxoleio.eu). Βέβαια ποτέ δεν πρέπει να λησμονούμε ότι αναφορικά με τους τεχνικούς τρόπους παρέμβασης υφίστανται και πολλοί τρόποι παράκαμψής τους.

Παιδαγωγικοί τρόποι παρέμβασης

Ο ρόλος των γονέων

Η παιδαγωγική – προληπτική παρέμβαση κατά την οπτική μας είναι η βέλτιστη λύση και ο ρόλος των γονέων σε αυτή είναι πάρα πολύ σημαντικός. Οι γονείς πρέπει να βρίσκονται σε επαγρύπνηση και όπως σε κάθε θέμα που αφορά τα παιδιά τους έτσι και στον εθισμό και στους κινδύνους του Διαδικτύου επιβάλλεται να έχουν μια ουσιαστική επικοινωνία με αυτά, μέσω εποικοδομητικής και συχνής συζήτησης. Δεν απαιτούνται ούτε υπερβολικοί περιορισμοί ούτε όμως απόλυτη ελευθερία, απαιτείται εμπιστοσύνη, όρια, κανόνες και παρουσία στο Διαδίκτυο μαζί με το παιδί. Είναι σημαντικό να κάνουμε μια συμφωνία με τα παιδιά μας για το πώς και το πότε θα χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο. Επίσης δεν πρέπει να

δίνουμε υπερβολική αξία στο Διαδίκτυο χρησιμοποιώντας το ως ανταμοιβή για ένα επίτευγμα ή μια καλή πράξη του παιδιού μας, αλλά ούτε και να απαγορεύουμε την πρόσβαση σε αυτό ως τιμωρία του για μια κακή του ενέργεια ή μια αβλεψία του.

Εάν πάλι το παιδί μας γίνει δέκτης ανάρμοστου ή προβληματικού υλικού στον κυβερνοχώρο, οφείλουμε να το υποστηρίξουμε και να θυμόμαστε ότι όταν οι νέοι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην πραγματική τους ζωή συνήθως ξοδεύουν περισσότερο χρόνο στο Διαδίκτυο. Επίσης, καλό θα ήταν ως γονείς να τοποθετούμε τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε ένα δωμάτιο που χρησιμοποιείται από όλη την οικογένεια ώστε να υπάρχει διακριτική επίβλεψη στο ανήλικο. Βέβαια η αύξηση του αριθμού των κινητών τηλεφώνων τα τελευταία χρόνια τα οποίοι ουσιαστικά αποτελούν προσωπικούς ηλεκτρονικές υπολογιστές για τον κάθε χρήστη έχει μειώσει τη δραστηριότητα του εν λόγω μέτρου.

Παράλληλα πέρα από τις όποιες παιδαγωγικές ή γονικές συμβουλές προς τα παιδιά μας προαπαιτούμενο και κομβικό στοιχείο είναι να ελέγξουμε και εμείς οι ίδιοι τις δικές μας διαδικτυακές συνήθειες, καθώς ως γονείς αποτελούμε πρότυπα προς μίμηση. Επίσης να ενθαρρύνουμε τα παιδιά μας να ασχολούνται με δραστηριότητες που δεν περιλαμβάνουν τον υπολογιστή και να συμμετέχουμε και εμείς σε αυτές περνώντας όσο το δυνατόν περισσότερο δημιουργικό χρόνο μαζί τους. Θεωρούμε ότι η έκθεση των παιδιών σε ποικίλα ερεθίσματα και η συμμετοχή τους σε καλλιτεχνικές, αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες είναι ένας πολύ καλός τρόπος που θα τα βοηθήσει να υιοθετήσουν έναν ισορροπημένο και δημιουργικό τρόπο ζωής. Παρόλα αυτά, εάν τα συμπτώματα επιμένουν, θα ήταν καλό να ζητήσουμε τη βοήθεια από κάποιον ειδικό.

Κανόνες χρήσης του Διαδικτύου από παιδιά

Πάντως προτού τα παιδιά μας αρχίσουν να εξερευνούν τον κόσμο του Διαδικτύου, καλό θα ήταν να βεβαιωθούμε πως καταλαβαίνουν τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνουν στο χώρο αυτό. Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας παρατίθεται για το σκοπό αυτό ένα υπόδειγμα κανόνων χρήσης του Διαδικτύου για κάθε οικογένεια. Πιο συγκεκριμένα, για το παιδί οι εξής:

- συζητώ με τους γονείς μου,
- δεν αποκαλύπτω τα προσωπικά μου δεδομένα,
- ενημερώνω τους γονείς μου εάν δω ή λάβω κάτι που με ενοχλεί ή με απειλεί,
- δε συμφωνώ να συναντήσω κάποιον που γνώρισα στο Διαδίκτυο, χωρίς την άδεια των γονέων μου,
- δε στέλνω φωτογραφίες δικές μου ή των μελών της οικογένειάς μου σε άλλους, χωρίς την άδεια των γονέων μου,
- δεν αποκαλύπτω τους κωδικούς πρόσβασης μου στο Διαδίκτυο σε κανέναν,
- φέρομαι σωστά όταν βρίσκομαι στο Διαδίκτυο και δεν κάνω τίποτα που μπορεί να προβάλλει ή να εξοργίσει άλλους ή είναι παράνομο,
- στο Διαδίκτυο δεν κάνω τίποτα που θα μου κοστίσει χρήματα, χωρίς την άδεια των γονέων μου.

Ο ρόλος του σχολείου

Αυτονόητο είναι ότι πολύ σημαντικός στην παιδαγωγική παρέμβαση των ανηλίκων, πέρα από το ρόλο της οικογένειας είναι και ο ρόλος του σχολείου και ειδικότερα των εκπαιδευτικών. Το σχολείο οφείλει να καθοδηγεί σαφέστερα τα παιδιά και για την έννοια του εθισμού στο Διαδίκτυο και για την αναγνώριση και αντιμετώπιση των κινδύνων που ανακόπουν σε αυτό αναπτύσσοντας στους μαθητές δεξιότητες, στάσεις και συμπεριφορές

ασφαλούς χρήσης αυτού. Οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο των καθηκόντων τους πρέπει να διδάσκουν στα παιδιά, τους βασικούς κανόνες ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου αλλά και να καλλιεργούν μια νέα κουλτούρα ενθαρρύνοντας τα παιδιά να εκφράζουν τις εμπειρίες τους από το Διαδίκτυο και να τις συζητούν μαζί τους. (www.edivea.org)

Παράλληλα σύμφωνα με την οπτική μας, θεωρούμε ότι πρέπει να υλοποιηθεί η θέσπιση αυτόνομου διδακτικού αντικείμενου – μαθήματος στα σχολεία μας, σχετικά με τα θέματα ασφάλειας του Διαδικτύου. Επίσης η «παιχνιδοποίηση» της εκπαίδευσης, δηλαδή η προσαρμογή και η χρησιμοποίηση διαφόρων ηλεκτρονικών παιχνιδιών για εκπαιδευτικούς σκοπούς είναι μια πολύ καλή λύση, η οποία μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη εκπαίδευση των μαθητών.

Η ενημέρωση ως βασικός παράγοντας για την αντιμετώπιση του φαινομένου

Για να επιτευχθεί βέβαια η παιδαγωγική παρέμβαση απαιτείται διαρκή ενημέρωση των γονέων, των εκπαιδευτικών και των ίδιων των μαθητών πάνω σε θέματα εθισμού, κινδύνων και ασφάλειας στο Διαδίκτυο. Δυσχέρειες κατά την παιδαγωγική διαδικασία αποτελούν η άγνοια πολλών γονέων αλλά και εκπαιδευτικών για τους κινδύνους που ανακύπτουν στο Διαδίκτυο, το δεδομένο ψηφιακό χάσμα μεταξύ γονέων - ενηλίκων και παιδιών, το φοβικό σύνδρομο που παρουσιάζουν πολλοί ενήλικες αναφορικά με τη χρήση των επιτευγμάτων της τεχνολογίας, η ανεπάρκεια στην καθοδήγηση των μαθητών και η αδυναμία ελέγχου τους από τους εκπαιδευτικούς καθώς και η δεδομένη έλλειψη διαθέσιμου ελεύθερου χρόνου που αντιμετωπίζουν οι περισσότεροι γονείς σήμερα καθιστώντας ακόμα πιο δύσκολη την επικοινωνία με το παιδί τους.

Άρα λοιπόν, είναι πολύ σημαντικό να πραγματοποιούνται εκστρατείες ευαισθητοποίησης, προγράμματα και ημερίδες στις οποίες δεν θα ενημερώνονται μόνο οι μαθητές, αλλά και οι γονείς και οι καθηγητές τους. Για το σκοπό αυτό, η Ελληνική Αστυνομία στη Δυτική Ελλάδα, πραγματοποιεί κάθε χρόνο πληθώρα διαλέξεων και ενημερωτικών δράσεων κατά τις οποίες καταρτισμένοι Αξιωματικοί του Σώματος μεταβαίνουν σε Δημοτικά Σχολεία, Γυμνάσια και Λύκεια, αλλά και στο ευρύ κοινό αναπτύσσοντας ιδιαίτερα χρήσιμα αντικείμενα όπως η οδική ασφάλεια και η ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Με τον τρόπο αυτό, μέσω της διαδραστικής λειτουργίας των ενημερωτικών διαλέξεων, προσφέρεται η δυνατότητα στα παιδιά και στους εφήβους κυρίως, αλλά και στο ευρύ κοινό γενικότερα, να αντλήσουν πρωτογενώς γνώσεις και εμπειρίες, να ενημερωθούν και να ευαισθητοποιηθούν, να υποβάλλουν τα ερωτήματα και τις απόψεις τους και να διαμορφώσουν άποψη για θέματα που απασχολούν το κοινωνικό ενδιαφέρον.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 2018 στις εκπαιδευτικές δράσεις που πραγματοποίησε η Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Δυτικής Ελλάδας συμμετείχαν περισσότεροι από 17.500 μαθητές και φοιτητές ενώ το 2019 περισσότεροι από 5.000 μαθητές της Ε' και της ΣΤ' Δημοτικού ενημερώθηκαν αποκλειστικά για θέματα εθισμού και ασφάλειας στο Διαδίκτυο μέσω ενός περιφερόμενου σε πολλές πόλεις της Δυτικής Ελλάδας θεματικού πάρκου, το οποίο περιείχε πολλαπλές δραστηριότητες για τους συμμετέχοντες μαθητές. Επιγραμματικά, οι δραστηριότητες περιείχαν τηλεπαιχνίδι τύπου buzzer με ερωτήσεις για τον εθισμό στο Διαδίκτυο, συμμετοχή σε κουίζ ερωτήσεων μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών για τα ζητήματα του grooming, του cyberbullying και της χρήσης των κοινωνικών δικτύων, καθώς και τραπέζια ζωγραφικής ώστε οι μικροί συμμετέχοντες να εκφράσουν την εμπειρία τους και μέσω του σκίτσου. Επίσης υπήρχε δραστηριότητα με τετραγωνικό τάπητα εμβαδού 20 τ.μ. στον οποίο αποτυπώνονταν παιχνίδι τύπου monopoly αποτελούμενο από δεκαέξι τετράγωνα (θέσεις). Τα παιδιά χωρίζονταν σε δυο ομάδες των 12 έως 14 ατόμων και μέσα από ένα διασκεδαστικό - βιωματικό παιχνίδι πληροφορούνται για τους κινδύνους του

Διαδικτύου. Όλες οι εν λόγω εκπαιδευτικές διαδικασίες πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Ελλάδας ενώ η αποτίμηση των όλων δράσεων ήταν πάρα πολύ ικανοποιητική (www.pdede.sch.gr, 2018).

Επίσης η Εθνική Ακαδημία Ψηφιακών Ικανοτήτων αποτελεί μια πολύ εύχρηστη πλατφόρμα, όπου μέσω του gov.gr ο χρήστης αφού ταυτοποιηθεί μπορεί να παρακολουθήσει δωρεάν μαθήματα, τα οποία θα ενισχύσουν τις ψηφιακές του δεξιότητες τόσο ως πολίτη όσο και ως επαγγελματία. Η παρακολούθηση των εν λόγω μαθημάτων οδηγεί στην ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων, ώστε οι πολίτες να μπορούν μέσω του Διαδικτύου να πραγματοποιούν τις απαραίτητες για την καθημερινότητά τους εργασίες. Σε πολλές μάλιστα δραστηριότητες τα μαθήματα περιλαμβάνουν και δοκιμασίες (test) δεξιοτήτων με λήψη σχετικής βεβαίωσης παρακολούθησης (Εθνική Ακαδημία Ψηφιακών Ικανοτήτων, 2022).

Άλλοι τρόποι παρέμβασης

Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος είναι αυτοτελής κεντρική Υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας που υπάγεται απευθείας στον Αρχηγό του Σώματος και μεριμνά για την πρόληψη, την έρευνα και την καταστολή εγκλημάτων ή αντικοινωνικών συμπεριφορών, που διαπράττονται μέσω του Διαδικτύου (Ελληνική Αστυνομία). Το cyberkid αποτελεί μια καινοτόμα πρωτοβουλία του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας που υλοποιήθηκε από τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος στο πλαίσιο ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης παιδιών μέχρι 18 ετών, καθώς και των γονέων τους σχετικά με την ασφάλεια στο Διαδίκτυο. Το cyberkid αποσκοπεί στην εξοικείωση του κοινού με τις νέες τεχνολογίες και ειδικότερα με το Διαδίκτυο (www.cyberkid.gov).

Οι γονείς επίσης, μπορούν να επισκεφτούν το cyberkid μαζί με τα παιδιά τους, να διασκεδάσουν και να ενημερωθούν για το πως μπορούν να πλοηγηθούν στο Διαδίκτυο με ασφάλεια. Επιπλέον μπορούμε να έχουμε το cyberkid πάντα μαζί μας, κατεβάζοντας τη σχετική εφαρμογή για τα λειτουργικά συστήματα ios, android και windows στα κινητά και στους φορητούς ή στους σταθερούς υπολογιστές. Στόχος της δημιουργίας του cyberkid είναι η προβολή των θετικών πλευρών του Διαδικτύου, όπως η ανεύρεση χρήσιμων πληροφοριών και η ψυχαγωγία. Παράλληλος στόχος είναι η ενημέρωση των παιδιών και των γονέων τους για τους πιθανούς κινδύνους που ελλοχεύουν εκεί.

Πού καταγγέλλεται μια παράνομη πράξη στο Διαδίκτυο

Στη χώρα μας οι δυνατότητες που έχει ένας πολίτης ο οποίος έχει πέσει θύμα εγκληματικής δράσης στον κυβερνοχώρο για να καταγγείλει την τελούμενη σε βάρος πράξη του, βασικά είναι δυο. Είτε να υποβάλλει απευθείας γραπτή αναφορά στις οικείες εισαγγελικές αρχές και γενικότερα στις αρχές επιβολής του νόμου (Αστυνομία, Λιμενικό κ.τ.λ.) είτε μέσω του gov.gr, να μεταβεί στην ενότητα «Πολίτης και καθημερινότητα», να επιλέξει την κατηγορία «Καταγγελίες» και να καταγγείλει συγκεκριμένο κυβερνοέγκλημα (για παράδειγμα μία απόπειρα απάτης ή μία τετελεσμένη απάτη στο Διαδίκτυο) εισερχόμενος στο κεντρικό portal του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας και υποβάλλοντας την καταγγελία του. Η δυνατότητα αυτή είναι πολύ σημαντική ειδικότερα για τους πολίτες απομακρυσμένων περιοχών και δυσπρόσιτων σημείων ενώ ουσιαστικά υπηρετεί τις αρχές της διαφάνειας, της δικαιοσύνης και της νομιμότητας (Παπαπροδρόμου, 2020).

Παράλληλα στο Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου λειτουργεί η ελληνική ανοιχτή γραμμή SafeLine η οποία δέχεται καταγγελίες για ιστοσελίδες. Βασική μέριμνα της SafeLine

είναι η εξάλειψη φωτογραφιών και βίντεο που απεικονίζουν κακοποίηση ανηλίκων, καθώς και η προστασία του δικαιώματος της ασφαλούς πλοήγησης του παιδιού στο Διαδίκτυο.

Στα παραπάνω προστίθεται και η αντιμετώπιση της παρενόχλησής του μέσω του κυβερνοχώρου ή του κινητού τηλεφώνου αλλά και η αντιμετώπιση περιεχομένου που αφορά τη βία, το ρατσισμό, την ξеноφοβία και γενικά καθετί, το οποίο αντιβαίνει στην Ελληνική Νομοθεσία (www.safeline.gr).

Συμπεράσματα

Το Διαδίκτυο σήμερα αναμφίβολα αποτελεί ένα κομμάτι της καθημερινότητάς μας ενώ τόσο εμπειρικά όσο και ερευνητικά προκύπτει ότι αυτό χρησιμοποιείται κατά κόρον από όλες τις νεανικές ηλικίες. Επομένως ο εθισμός και η ασφάλεια στο Διαδίκτυο είναι δυο επικαιρα ζητήματα στα οποία ως κοινωνία οφείλουμε να σταθούμε. Το Διαδίκτυο προϋποθέτει ορθή χρήση με βάση κανόνες, γνώση και ενημέρωση για τους κινδύνους που ανακύπτουν σε αυτό αλλά και για τους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισής τους. Η εφαρμογή των εν λόγω προϋποθέσεων κρίνεται επιτακτική σε κάθε οικογένεια καθότι η χρήση του Διαδικτύου από παιδιά και εφήβους είναι πάρα πολύ συχνή και ενδεχομένως δύνανται να οδηγήσει σε αντικοινωνικές συμπεριφορές. Η άγνοια των κινδύνων που ανακύπτουν από το Διαδίκτυο δεν πρέπει σήμερα να είναι ανεκτή για τους γονείς και για τους εκπαιδευτικούς και για αυτό απαιτείται η διαρκής ενημέρωση, εκπαίδευση και μετεκπαίδευσή τους σε θέματα εθισμού και κινδύνων του Διαδικτύου.

Παρόλα αυτά όμως, ένας ενήλικας ίσως είναι σε θέση να αποφύγει τους κινδύνους που θα συναντήσει στο Διαδίκτυο με την προϋπόθεση ότι είναι ενημερωμένος και μπορεί να τους αναγνωρίζει. Για το παιδί, όμως, τα πράγματα είναι ακόμα πιο δύσκολα και χρειάζεται να μάθει το πώς να προστατευτεί. Στόχος της πολιτείας πρέπει να αποτελεί η διαρκής και επικαιροποιημένη ενημέρωση των γονέων, των εκπαιδευτικών και των μαθητών για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατευθούν από τους κινδύνους που εγκυμονεί η μη ορθή χρήση του Διαδικτύου. Παρά ταύτα όμως, εάν τα παιδιά μας υποστούν εκφοβισμό ή οποιαδήποτε άλλη κακόβουλη επίθεση μέσω του Διαδικτύου οφείλουμε να τα στηρίξουμε, και να τους βοηθήσουμε να αντιληφθούν ότι η κακόβουλη επίθεση δεν έγινε από δικό τους λάθος αλλά μπορεί να συμβεί στο καθένα. Επίσης κομβικό στοιχείο αποτελεί να περάσουμε σε όλους το μήνυμα ότι στο Διαδίκτυο κανείς δεν είναι μόνος του, αλλά υπάρχουν οι γονείς του, η οικογένειά του, οι αρμόδιες υπηρεσίες και ενδεχομένως και οι ειδικοί στους οποίους μπορούμε να απευθυνθούμε. Οφείλουμε ως κοινωνία να επενδύσουμε στην πρόληψη ώστε η νέα γενιά χρηστών να πλοηγείται στο Διαδίκτυο πιο υπεύθυνα και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Δεμερτζής, Ν., Σεκέρης, Χ. (2020). *Το Διαδίκτυο στην Ελλάδα Έρευνα EKKE World Internet Project (WIP) Greece*. Ανακτήθηκε από: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2020/05/WIP_greece.pdf
- Εθνική Ακαδημία Ψηφιακών Ικανοτήτων (2022). *Ψηφιακός Πολίτης*. Ανακτήθηκε από: <https://nationaldigitalacademy.gov.gr/pshfiakos-poliths>
- Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου *Φυλλάδιο Εθισμού*. Ανακτήθηκε από: https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2017/03/helpline-Brochure_%CE%95%CE%B8%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82.pdf
- Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου *Εθισμός στο διαδίκτυο*. Ανακτήθηκε από: <https://saferinternet4kids.gr/hot-topics-ef/ethismos-ef>

- Ελληνικό Κέντρο Ασφαλείας Διαδικτύου (2022). *Αποτελέσματα εθνικής έρευνας 2021-2022 για διαδικτυακές συνήθειες σε 5000 μαθητές*. Ανακτήθηκε από: <https://saferinternet4kids.gr/ereynes/ereuna21-22>
- Ελληνική Αστυνομία (2022). *Συμβουλές για ασφαλή πρόσβαση στο διαδίκτυο*. Ανακτήθηκε από: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=135&Itemid=128&lang=
- Eliza (2021). *Αποπλάνηση ανηλίκου μέσα από το Διαδίκτυο*. Ανακτήθηκε από: <https://eliza.org.gr/apoplanisi-anilikou-mesa-apo-to-diadiktyo>
- Europol (2022). *Child Sexual Exploitation*. Ανακτήθηκε από: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/child-sexual-exploitation>
- FBI (2022). *What is Sextortion*. Ανακτήθηκε από: <https://www.fbi.gov/video-repository/newss-what-is-sexortion/view>
- Interpol (2016). *interpol supports new Guidelines on child sexual exploitation and abuse terminology*. Ανακτήθηκε από: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2016/INTERPOL-supports-new-Guidelines-on-child-sexual-exploitation-and-abuse-terminology?fbclid=IwAR1gt--OFOEK95Ei4m-1xo7a-T5j5KOyqFPFcAc-v2Yg-0aD869I1ZU4wpY>
- Καθημερινή (2021, 29 Σεπτεμβρίου). *Ανήλικοι εθισμένοι στην παιδική πορνογραφία*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/world/561515221/anilikoi-ethismenoi-stin-paidiki-pornografia>
- Κυπριακή Αστυνομία (2020). *Say No! - A campaign against online sexual coercion and extortion of children*. Ανακτήθηκε από: <https://www.facebook.com/cypolice/posts/say-no-a-campaign-against-online-sexual-coercion-and-extortion-of-childrenhttps://www.1551954824979703>
- Λαμπρόπουλος, Β. (2011). *700 υπόθεσης παιδικής πορνογραφίας σε 8 χρόνια*. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2011/08/17/society/700-ypotheseis-paidikis-pornografias-se-8-xronia>
- Παναγιωτακόπουλος, Χ (2018). *Η ηθική στο διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Πανεπιστήμιο Κρήτης/Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α. (χ.η.). *Εκπαιδευτικό υλικό Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α., Ασφάλεια στο διαδίκτυο Εκπαιδευτικοί γονείς παιδιά*. Διαθέσιμο στο: <https://www.edivea.org/ev.html>
- Παπαπροδρόμου, Γ. (2020). *Το σύστημα αναφοράς Κυβερνοεγκλημάτων και Κυβερνοπεριστατικών - Οδηγίες για τους πολίτες διαθέσιμο στο:* <https://www.zougla.gr/technology/world-of-tech/article/to-sistema-anaforas-kivernoeglimaton-ke-kivernoperistatikon-stin-xoramas>
- Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Ελλάδας (2018). *Θεματικό πάρκο κίνδυνοι και εθισμοί στο διαδίκτυο*. Διαθέσιμο στο: <https://pdede.sch.gr/wp-content/uploads/2018/11/Θεματικό-Πάρκο-Κινδυνοι-και-Εθισμοι-στο-Διαδίκτυο.pdf>
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (χ.η.). *Ασφάλεια στο Διαδίκτυο, Χρήση οικογενειακών κανόνων*. Ανακτήθηκε από: http://www.schools.ac.cy/asfaleia_diadiktyo/ploigisi_web_browsing_symperifora.html
- Unicef (2022). *Cyberbullying: What is it and how to stop it What teens want to know about cyberbullying*. Ανακτήθηκε από: <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>
- Unicef (2022). *Terminology Guidelines For the protection of children from sexual exploitation and*

sexual abuse. Ανακτήθηκε από: https://www.unicef.org/documents/terminology-guidelines?fbclid=IwAR17jM4IcPAdCDKH0J-Fwf0zhDk6gQOSdB0s3WtjRcwDQv_17NkSlSFGAw

www.bondhighplus.com (2022). *What happen in an internet minute*. Ανακτήθηκε από: <https://www.bondhighplus.com/2021/04/14/what-happen-in-an-internet-minute>

www.sxoleio.eu Τα καλύτερα δωρεάν προγράμματα διαθέσιμο στο: <http://www.sxoleio.eu>

www.newsit.gr (2019). *Μπάζει το facebook γυμνοί 600.000.000 κωδικοί χρηστών!* διαθέσιμο στο: <https://www.newsit.gr/kosmos/mpazei-to-facebook-gymnoi-600-000-000-kodikoi-xriston/2742944/>

www.protothema.gr (2019). *Νέο σκάνδαλο για το Facebook: Υπάλληλοι του είχαν πρόσβαση σε 600.000.000 κωδικούς χρηστών!* Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/technology/article/875342/neo-skandalo-gia-to-facebook-20000-upalliloi-eihan-prosvasi-se-600000000-kodikous-hriston>

